

Наталія Бондар
Nataliia Bondar

ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ФАХІВЦІВ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ (НА ПРИКЛАДІ ІНОЗЕМНИХ МОВ)

USAGE OF DISTANCE EDUCATION MEANS FOR ORGANISATION OF TOURISM EXPERTS' INDIVIDUAL WORK (ON THE FOREIGN LANGUAGES' EXAMPLE)

У статті доведено, що самостійна робота виконує значну роль у процесі вивчення іноземних мов майбутніми фахівцями сфери туризму, оскільки вона підвищує ефективність навчання. Описано дистанційний курс з дисципліни “Іноземна мова за професійним спрямуванням” та обґрунтовано доцільність його використання для організації самостійної роботи.

Ключові слова: фахівці туристичної сфери, іноземна мова професійного спрямування, дистанційна освіта, критерії оцінювання, професійна компетентність, інформаційні технології.

Розвиток високих технологій у все більших масштабах підвищує попит на інтелектуальність в освіті широких мас населення будь-якої країни. Це кардинально змінює стан системи освіти в суспільстві, її інституційний статус. Освіта стає не лише інструментом взаємопроникнення знань і технологій у глобальному масштабі, а й капіталу, засобом боротьби за ринок, розв'язання геополітичних завдань [3, с. 5].

Одним із важливих завдань сьогодення є підготовка компетентних фахівців, які здатні до постійного поповнення й оновлення знань; досконало володіють іноземними мовами на рівні, достатньому для здійснення якісного професійного іншомовного спілкування.

Аналіз останніх досліджень з проблеми свідчить, що теоретичними та методичними основами підготовки фахівців сфери туризму займається все більше вітчизняних та закордонних учених, а саме В. Лозовецька [7], В. Федорченко, Н. Фоменко, Г. Цехмістрова [9] та ін. Питаннями застосування дистанційних технологій в освітньому процесі займаються П. Дмитренко, Ю. Пасічник [4], В. Кухаренко [6], В. Олійник [8] та ін.

Однак, по-перше, рівень інформатизації українського суспільства становить не більш як 2-2,5% від рівня країн Заходу. Освіта частково охоплена Internet системою.

По-друге, теоретичні, практичні та соціальні аспекти дистанційної освіти розроблені недостатньо та істотного впливу на загальну ситуацію щодо дистанційної освіти в Україні не мають. Те саме стосується і локальних досягнень у галузі дистанційної освіти окремих ЗВО і наукових організацій.

По-третє, в Україні тривалий час була відсутня державна стратегія розвитку дистанційної освіти, що знайшло відображення в законодавстві України в галузі освіти.

Отже, метою статті є обґрунтування потреби використання засобів дистанційного навчання для організації самостійної роботи фахівців сфери туризму.

У процесі формування професійної компетентності, а особливо це стосується студентів закладів вищої освіти сфери туризму, важливо не просто навчити спілкуватися однією чи кількома іноземними мовами, а захопити студентів, тобто навчити їх вчитися. Тому, як наголошують психологи, студент має бути готовим до активної самостійної діяльності. Це означає, що важливе місце у процесі вивчення іноземних мов повинно належати самостійній роботі студента, котрій у сучасній вищій школі приділяється значна увага [10, с. 28]. Важливо, що

здатність до самостійної діяльності як особлива риса особистості є метою всього процесу навчання, що, у свою чергу, сприяє формуванню творчого ціннісного ставлення до реального професійного середовища.

Самостійна робота виконує значну роль у процесі вивчення іноземних мов майбутніми фахівцями. При цьому слід врахувати:

- значення самостійної роботи в підвищенні ефективності навчання;
- важливе її місце в реалізації компетентнісного підходу до вивчення іноземних мов;
- джерела інформації для самостійної роботи;
- проблема самоконтролю;
- аспекти організації самостійної роботи.

Як відомо, знання, набуті самостійно, із самостійним розв'язанням проблем, є міцнішими, ніж ті, які здобуті за допомогою викладача. Це пов'язано з тим, що в процесі навчання кожен студент безпосередньо працює з навчальним матеріалом, зосереджує на ньому увагу, мобілізуючи всі розумові, емоційні та вольові сили. За цих умов пасивність студента неприпустима [2, с. 24].

Самостійна робота, безперечно, є індивідуальною, і це також важливий аспект у формуванні професійної компетентності фахівця. Передбачається, що кожен студент використовує власне джерело інформації, сам обирає потрібні для нього матеріали. Саме ця особливість самостійної роботи є дуже важливою, вона надає їй гнучкості, адаптивності, а отже, забезпечує успішність навчання.

Організуючи самостійну роботу в процесі вивчення іноземних мов фахівцями сфери туризму, ми звертали увагу на джерела інформації, що можуть використовуватися студентами в самостійній роботі – це підручники, навчальні посібники, граматики, дво- та тримовні словники, а також і фахового спрямування – словники спеціальних термінів, лінгвокраїнознавчі довідники, періодичні видання туристичного профілю, крім того, характерні для майбутніх фахівців сфери туризму джерела інформації – рекламні проспекти, каталоги, путівники, Інтернет тощо.

Основною метою самостійної роботи вважаємо досягнення належного рівня сформованості професійної компетентності під час навчання у закладі вищої освіти, а також уміння самостійно реалізувати набуті навички та знання під час професійної діяльності. Враховуючи важливість самостійного застосування здобутих знань, умінь і навичок після закінчення закладу вищої освіти, формуємо у студентів здатність підтримувати та підвищувати у процесі самоосвіти належний рівень професійної компетентності з метою безперервного вдосконалення майбутньої діяльності. З психологічного погляду подібна самоосвітня діяльність передбачає стійкий мотиваційний компонент. Розвиток і становлення цих особливих ознак і передумов самоосвіти може здійснюватися лише за умов бажання самого студента, а отже, тільки в ході самостійної роботи.

Під час вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням 30% годин відводиться саме на самостійну роботу, що дорівнює 30 балам (зі 100), яка, в свою чергу, також розподіляється на пункти, що оцінюються балами.

Наведемо приклад критеріїв оцінювання здобувачів вищої освіти спеціальності “Туризм” з дисципліни “Іноземна мова за професійним спрямуванням”:

1. За кожне практичне заняття – 2,5 бали.

(28 занять * 2,5 бали) = 70 балів.

2. Самостійна робота студента – 30 балів.

Разом за семестр – 100 балів.

Оцінювання самостійної роботи:

- робота в дистанційних курсах на платформі MOODLE – 15 балів;

- підготовка презентації-повідомлення на одну з тем професійного спрямування (1-4 курс); підготовка наукових статей, наукових публікацій та участь з доповідями у студентських конференціях і семінарах (2-4 курс) – 10 балів;
- опрацювання оригінального англomовного джерела для підготовки домашнього читання з обов'язковим веденням тематичного словника економіки й бізнесу – 5 балів.

Як можна побачити з вищенаведеного прикладу, більшу кількість балів студент набирає за самостійну роботу в дистанційних курсах.

Отже, розглянемо детальніше поняття дистанційної освіти, а також необхідність її використання для організації самостійної роботи фахівців туристичної сфери.

Сучасному суспільству потрібна масова якісна освіта, яка спроможна забезпечити зрості вимоги до споживача та виробника матеріальних і духовних благ. Виконати соціальне замовлення суспільства через збільшення асигнувань на освіту, збільшення кількості навчальних закладів та іншими традиційними способами не в змозі навіть заможні країни. Тому поява дистанційної освіти не випадкова, це закономірний етап розвитку та адаптації освіти до сучасних умов.

Питання “бути чи не бути” дистанційній освіті вже не є актуальним. У всьому світі дистанційна освіта існує, займає своє соціально-значуще місце в освітній сфері. У кінці 1997 року в 107 країнах діяло близько 1000 навчальних закладів дистанційного типу. Кількість тих, хто здобув вищу освіту в системі дистанційної освіти, в 1997 р. становила близько 50 млн. осіб, у 2000 р. – 90 млн., за прогнозами у 2023 р. становитиме 120 млн. осіб.

Застосування дистанційного навчання стає одним зі стратегічних напрямів розвитку та реформування системи освіти України [5]. На сьогодні дистанційне навчання досить повільно впроваджується в освітній процес закладів вищої освіти, які здійснюють підготовку фахівців різних галузей людської діяльності, зокрема закладів туристичної сфери.

Для виконання самостійної роботи фахівцями сфери туризму ми розробили навчальний дистанційний курс “Іноземна мова за професійним спрямуванням/ Ділова іноземна мова” на базі Інтернет-платформи MOODLE. За допомогою цього курсу студенти мають змогу переглядати весь матеріал, який дає викладач на практичних заняттях упродовж усього навчання; друкувати його, за необхідністю; виконувати домашнє завдання та самостійну роботу; відпрацьовувати пропущені заняття [1, с. 105].

Навчальний дистанційний курс “Іноземна мова за професійним спрямуванням/Ділова іноземна мова” має на меті формування іншомовної комунікативної, інформаційної, професійної та навчально-пізнавальної компетентності фахівців сфери туризму, що передбачає: засвоєння термінологічного апарату сфери економіки, торгівлі й туристичного бізнесу, уміння ним користуватися для академічних і професійних потреб; розвиток навичок усного (діалогічного й монологічного) мовлення, письма, функціонального читання, формування вмінь складання анотацій та реферування іншомовних текстів фахової тематики; поглиблення розуміння іншомовних соціокультурних реалій, знання й адекватне тлумачення різних зразків мовної поведінки, уміння адекватно реагувати й діяти в професійних і побутових контекстах полікультурного середовища.

Дистанційний курс розбито на окремі розділи, які містять такі компоненти:

Розділ 1. Методичні рекомендації щодо роботи з курсом, які містять інструкцію особливостей роботи з курсом у період дистанційного навчання.

Розділ 2. Робоча навчальна програма курсу “Іноземна мова за професійним спрямуванням/ Ділова іноземна мова”.

Розділ 3. Тематичні плани та критерії оцінювання.

У темах, передбачених тематичними планами, навчальний матеріал розподілено за заняттями. Для кожної групи визначено обсяг завдань на кожне заняття, виконання яких передбачає: опрацювання нового лексичного матеріалу (тем) із подальшими лексичними вправами;

повторення граматичних тем із подальшим виконанням граматичних вправ і тестів, поданих у розробці заняття.

Виконані завдання оцінюються відповідно до зазначених критеріїв.

Розділ 4. Список рекомендованої літератури. Глосарій. У даному розділі розміщено перелік необхідної літератури для використання в процесі опрацювання нового матеріалу та для виконання самостійної роботи.

У розділі 5. “Плани та завдання до практичних занять” кожна тема, зазначена в тематичному плані, розташована в окремій папці, назва якої відповідає темі та має назву групи (наприклад, папка “Tourism T-21”). Кожна папка містить файл (файли), у яких визначенні завдання до кожного практичного заняття; назва файлу відповідає номеру заняття (наприклад, файл “Lesson 1”). Порядок виконання завдань, їхнє оцінювання та спосіб співпраці з викладачем прописано в плані кожного практичного заняття.

Тестові завдання подано в розділі 5. “Плани та завдання до практичних занять”. Назва тесту відповідає темі та номеру практичного заняття (наприклад, “Test 1”). Вказівки щодо виконання тестів в on-line режимі, а також завдань, що вимагають відповіді через приєднані файли, подані в плані відповідного практичного заняття. Зміст тестів та індивідуальних завдань ґрунтується на матеріалі занять, що вимагає його попереднього опрацювання.

Розділ 6 містить методичні рекомендації та завдання до самостійної роботи студентів. Викладач оцінює виконання самостійної роботи студентів відповідно до критеріїв, зазначених у розділі 3.

Розділ 7. Індивідуальні завдання для відпрацювання пропущених занять. Студенти, які пропустили заняття з певної причини, мають змогу відпрацювати його в on-line режимі. Після проходження тестів друкується протокол відпрацювання і передається на перевірку викладачеві, який виставляє бал відповідно до розроблених критеріїв.

Розділ 8. Тестові завдання для самоконтролю за темами розроблено викладачем для самоперевірки знань студентів після кожної теми. Завдання включають як лексичні, так і граматичні тести для самоконтролю.

Розділ 9 містить програмні питання до екзамену з дисципліни “Іноземна мова за професійним спрямуванням/Ділова іноземна мова”.

Розділ 10. Граматичні завдання. Цей розділ містить матеріали до кожної з граматичних тем, передбачених тематичним планом дисципліни.

У розділі 11 – перелік тем до некваліфікаційного екзамену з дисципліни “Іноземна мова за професійним спрямуванням” та “Ділова іноземна мова”.

Розділ 12 є останнім розділом і включає в себе мультимедійні матеріали курсу, а саме: презентації, аудіо- та відео- записи, які використовуються для формування комунікативної та професійної компетентностей.

Отже, дистанційні технології можна використовувати під час вивчення різних дисциплін, проте необхідно звернути увагу на те, що знання іноземних мов мають свою специфіку, а саме:

- знання іноземних мов не привласнюються, а виробляються в процесі осмислення отриманої інформації, а тому передбачають вербальність, живе спілкування;
- рівень засвоєння іноземних мов має не кількісні, а якісні критерії, визначити які можна лише шляхом спілкування;
- засвоєння знань з іноземних мов передбачає творчу спрямованість.

Як свідчить власний досвід викладання, використання сучасних інноваційних технологій, а саме дистанційної освіти, разом з іншими видами навчальної діяльності повинно бути раціональним. Саме визначення раціонального співвідношення засобів аудіо- відео- та комп'ютерної взаємодії є однією з головних умов ефективності освітнього процесу. Уміння користуватись дистанційними курсами в процесі самостійної роботи забезпечує внутрішню мотивацію навчання, що сприяє його ефективності й формує професійну компетентність фахівця сфери туризму.

Список використаних джерел

1. Бондар Н.Д. Формування ключових компетентностей майбутніх менеджерів сфери туризму в процесі вивчення гуманітарних дисциплін: дис. .... кандидата пед. наук : 13.00.04 / Бондар Наталія Дмитрівна. В., 2016. 262 с.
2. Григоренко Л. Самостійна робота як фактор підвищення ефективності підготовки майбутніх педагогів до професійної діяльності // Рідна школа. 2009. № 8. С. 22-24.
3. Гуржій А.М. Інформаційні технології в освіті / Проблеми освіти: наук. метод. зб. К. : ІЗМН, 1998. Вип. II. С. 5-11.
4. Дмитренко П.В., Пасічник Ю.А. Дистанційна освіта. К. : НПУ, 1999. 25 с.
5. Закон МОН від 25.04.2013 № 466 “Про затвердження Положення про дистанційне навчання” [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13>.
6. Кухаренко В.М. Дстанційне навчання: Дистанційний курс. Х. : ХДПУ, 1999. 216 с.
7. Лозовецька В.Т., Лук'янова Л.Б., Козак Л.В. та ін. Формування професійної компетентності фахівця сфери послуг і туризму: навчально-методичний посібник; за заг. ред. В.Т. Лозовецької. К. : 2010. 382 с.
8. Олійник В.В. Дистанційна освіта за кордоном та в Україні: стислий аналітичний огляд. К. : ЦПППО, 2001. 48 с.
9. Федорченко В.К., Фоменко Н.А., Скрипник М.І., Цехмістрова Г.С., Педагогіка туризму : навч. посіб. К. : “Слово”, 2004. 294 с.
10. Bondar N., Shvets H. Usage of Innovative Methods of Studying for formation of Foreign Competence of Future Experts in Tourism. Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky. Kosice. 2018, Vol. 6. Issue 4, 2018. P. 27-29.

In the paper it is proved that the main educational tasks in the sphere of tourism are: an increase in qualitative high training in the process of continuous education; a harmonious development of the tourism specialists' personality; the skills of future specialists to carry out intercultural communication and establish rapport with the representatives of other nations.

The article describes the criteria for evaluating of students' individual work, namely: for work in distance courses in the MOODLE platform; preparation of a presentation-message for one of the professional topics; preparation of scientific articles, scientific publications and participation in reports at student conferences and seminars; working out of the original English-language source for preparation of home reading with obligatory conducting of thematic vocabulary of economy and business.

It is revealed that the distance learning course “Foreign Language for Professional Purpose / Business Foreign Language” is aimed at formation of foreign language communication, informational, professional and educational-cognitive competence of specialists in the field of tourism, which includes: assimilation of the terminology apparatus of the economy, trade and tourism business, the ability to use it for academic and professional needs; development of skills of oral (dialogical and monologue) speech, writing, functional reading, forming abilities of compilation of annotations and the abstraction of foreign-language texts of professional subjects; deepening of understanding of foreign-language socio-cultural realities, knowledge and adequate interpretation of various samples of linguistic behavior, ability to respond adequately and to operate in the professional and everyday contexts of the multicultural environment.

Key words: *experts in tourism, foreign language for professional purposes, distance education, estimation criteria, professional competence, information technologies.*